

מלכים ב' סיכום לבגרות תנ"ך ממ"ד כתה יב' 5 יחידות

דודי זינגר

פרק כא'
מלכות מנשה

א בן-שתיים עשרה שנה, מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה, מלך בירושלם; ושם אמו, חפצי-בה. ב. ויעש הרע, בעיני יהוה-- כתועבת, הגוים, אשר הוריש יהוה, מפני בני ישראל.

הסבר:

מפסוקים א'-ב' אנו לומדים את הפרטים הבאים:

א. המלך מנשה עלה לשלטון בממלכת יהודה בגיל 12.

ב. המלך מנשה מלך 55 שנים.

ג. אימו הייתה חפציבה (אביו היה חזקיהו המלך).

ד. הוא עשה הרע בעיני ה' (על פירוט מעשיו הרעים נקרא בפס' הבאים).

הערה:

המלך מנשה עשה הרע ביותר בעיני ה' מכל מלך אחר, אך למרות זאת הוא מלך 55 שנה על יהודה, יותר מכל קודמיו.

ג וַיֵּשֶׁב, וַיְבַן אֶת-הַבַּיִת, אֲשֶׁר אָבֵד, חֲזָקִיהוּ אָבִיו; וַיִּקַּם מִזְבֵּחַת לַבַּעַל, וַיַּעַשׂ
אֲשֶׁרָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְזָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם, וַיַּעֲבֹד
אֹתָם. ד וַבְּנֵה מִזְבֵּחַת, בְּבֵית יְהוָה, אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה, בִּירוּשָׁלַם אֲשִׁים אֶת-
שָׁמַי. ה וַיְבַן מִזְבֵּחַת, לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם, בְּשֵׁתִי, חֲצֵרוֹת בֵּית-יְהוָה. ו וְהַעֲבִיר
אֶת-בְּנוֹ, בָּאֵשׁ, וְעוֹנֵן וְנַחֲשׁ, וְעֹשֵׂה אוֹב וַיִּדְעָנִים: הַרְבֵּה, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה--לְהַכְעִיס. ז וַיֵּשֶׁם, אֶת-פֶּסֶל הָאֲשֶׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה--בְּבֵית, אֲשֶׁר אָמַר
יְהוָה אֶל-דָּוִד וְאֶל-שְׁלֹמֹה בְנוֹ, בְּבֵית הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי מִכָּל שְׁבִטֵי
יִשְׂרָאֵל, אֲשִׁים אֶת-שָׁמַי לְעוֹלָם. ח וְלֹא אֲסִיף, לְהַנִּיד רֶגֶל יִשְׂרָאֵל, מִן-
הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְוֹתָם: רַק אִם-יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִים,
וּלְכָל-הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-צִוִּיתִים אֶתְכֶם עֲבָדֵי מִשָּׁה. ט וְלֹא, שְׁמַעוּ; וַיִּתְעַם מְנַשָּׁה,
לַעֲשׂוֹת אֶת-הָרַע, מִן-הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל

הסבר:

בפסוקים ג- ט' מפורטים חטאיו של המלך מנשה- בין אדם למקום.

א. עבודה זרה בהיקף גדול בכל הממלכה.

ב. בניית מזבחות לעבודה זרה גם בתוך בית המקדש.

הערה:

הכתוב משתמש בפעלים רבים בכדי לתאר את המעשים הרבים שעשה מנשה
הקשורים לעבודה זרה .

שימו לב:

פס' ז' מתאר את שיא העבודה זרה שעשה המלך מנשה, כאשר הכניס את העבודה
זרה אל תוך בית ה' (בית המקדש), כך הפך מנשה את בית המקדש ממקום לעבודת
ה' אל בית מקדש לאלילים!!!

השוואה בין מנשה לאחאב:

ג וַיִּשָּׁב, וַיֵּבֶן אֶת-הַבַּמֹּת, אֲשֶׁר אָבַד, חִזְקִיָּהוּ אָבִיו; וַיִּקֶּם מִזְבַּחַת לַבַּעַל, וַיַּעַשׂ אֲשֶׁרָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְזָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁתַּחֲו לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם, וַיַּעֲבֹד אֹתָם.

בפסוקים ג' יש השוואה בין מעשה המלך מנשה שהיו הפוכים ממעשיו של אביו המלך חזקיהו, לבין מעשה המלך מנשה שהיו דומים למעשיו הרעים של המלך אחאב:

שאלה:

מדוע משווה הכתוב את מעשיו של המלך מנשה למעשיו של המלך אחאב (שמלך בישראל), מדוע לא משווים את מעשיו למלך ישראל הראשון שחטא, המלך ירובעם?

תשובה:

רד"ק: כי הוא החל לעשות אשרה במלכי ישראל, כי עד שמלך אחאב לא ראינו לאחד מן המלכים שעשו אשרה, אלא שהיו הולכים בחטאת ירבעם (הקרבת קורבנות בבתי מקדש שבנה ברחבי ממלכתו, שהיו מיועדים עדיין לעבודת ה', אך נאסרה – איסור הקרבה בבמות בזמן שעומד בית ה').

גזירת החורבן:

הקדמה:

חטאי מנשה היו בהיקף ובחמורה גדולים ובמשך תקופה ארוכה גרמו לחתימת גזרת החורבן של ירושלים ומלכות יהודה, שלא ניתן לבטלה יותר.

י וַיִּדְבֹר יְהוָה בְּיַד-עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים, לֵאמֹר. יֵאָרְצוּ אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ-יְהוּדָה, הַתַּעֲבוֹת הָאֵלֶּה--הָרַע, מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר לִפְנֵי; וַיִּחְטָא גַם-אֶת-יְהוּדָה, בְּגִלּוּלָיו.

יב לָכֵן, כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַנְּנִי מִבְּיַד רָעָה, עַל-יְרוּשָׁלַם וְיְהוּדָה: אֲשֶׁר, כָּל-

שמעיו (שִׁמְעָה)--תִּצְלַנָּה, שְׁתֵּי אַזְנוֹי. יג וְנִטִּיתִי עַל-יְרוּשָׁלַם, אֶת קוֹ שִׁמְרוֹן, וְאֶת-מִשְׁקַלְתָּ, בֵּית אַחְזָב; וּמַחִיתִי אֶת-יְרוּשָׁלַם כַּאֲשֶׁר-יִמְחָה אֶת-הַצִּלְחַת, מְחָה, וְהַפָּד, עַל-פְּנֵיהָ. יד וְנִטִּשְׁתִּי, אֶת שְׂאֵרֵי נְחֻלְתִּי, וְנִתְתִּים, בְּיַד אִיבִיָּהֶם; וְהָיוּ לְבָז וּלְמִשְׁשָׁה, לְכָל-אִיבִיָּהֶם. טו יַעֲזוּ, אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הָרַע בְּעֵינַי, וְהָיוּ מְכַעְסִים, אֹתִי--מִן-הַיּוֹם, אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתָם מִמִּצְרַיִם, וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה. טז וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה, הַרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר-מָלָא אֶת-יְרוּשָׁלַם, פֶּה לְפֶה--לְבַד מִחֻטְאָתוֹ אֲשֶׁר חֻטְאָה אֶת-יְהוּדָה, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה. יז וַיִּתֵּר דְּבָרֵי מְנַשֶּׁה וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה, וְחֻטְאָתוֹ אֲשֶׁר חֻטָּא: הֲלֹא-הֵם פְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה. יח וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם-אֲבֹתָיו, וַיִּקְבֹּר בְּגֶן-בֵּיתוֹ בְּגֶן-עֶזְרָא; וַיִּמְלֹךְ אַמּוֹן בְּנוֹ, תַּחֲתָיו.

יג ונטיתי על-ירושלם, את קו שמרון, ואת-משקלת, בית אחאב; ומחיתי את-
ירושלם פאשר-ימחה את-הצלחת, מחה, והפד, על-פניה .

הערה:

חורבנה הצפוי של ירושלים מתואר בפסוקים בשני תיאורים ציוריים:

קו המשקולת – כלי בנייה שמשווה ומיישר את הבנייה (פלס בנאים) – כך חורבן ירושלים יהיה שווה לגורל שומרון (ממלכת ישראל) .

מחית הצלחת על פניה – כשם שנהוג לנקות את הצלחת לאחר האכילה, כך תתרוקן כל ירושלים בזמן הגלות.

השוואה בין מנשה לאחאב :

ג ויטב, ויבן את-הבמות, אשר אבד, חזקיהו אביו; ויקם מזבחת לבעל, ויעש אשרה
פאשר עשה אחאב מלך ישראל, וישתחו לכל-צבא השמים, ויעבד אתם.

בפסוק ג' מוזכר אחאב בהקשר של **החטא** – חטאי מנשה דומים לחטאי אחאב .

יג ונטיתי על-ירושלם, את קו שמרון, ואת-משקלת, בית אחאב; ומחיתי את-
ירושלם פאשר-ימחה את-הצלחת, מחה, והפד, על-פניה

בפסוק יג' מוזכר אחאב בהקשר של **העונש**- העונש על חטאי מנשה יהיה דומה לעונש של אחאב .

חטאי המלך מנשה בין אדם למקום ובין אדם לחברו

טז וגם דם נקי שפך מנשה, הרבה מאד, עד אשר-מלא את-ירושלים, פה
לפה--לבד מחטאתו אשר החטיא את-יהודה, לעשות הרע בעיני יהוה.

הערה: בפסוקים ג'- ט' מפורטים חטאיו של המלך מנשה-

בין אדם למקום.

א. עבודה זרה בהיקף גדול בכל הממלכה.

ב. בניית מזבחות לעבודה זרה גם בתוך בית המקדש.

פס' טז' מוסיף לנו מידע חדש על חטאי מנשה:

בין אדם לחברו :

ג. רצח של אנשים חפים מפשע.

שאלה :

מדוע נחתמה גזרת החורבן דווקא בימי מנשה?

תשובה:

מנשה רוקן מתוכן את בית המקדש כמקום לעבודת ה' (הבניין עמד, אך מבחינה רוחנית כבר נחרב). ובנוסף לכך מנשה המלך גם שפך דמים.

שאלה:

האם יש קשר בין החטאים (עבודה זרה ושפיכות דמים)?

תשובה

לדעת הרלב"ג יש קשר בין שני החטאים שהמלך מנשה הרג את כל מי שלא הסכים לעבוד עבודה זרה.

הערה:

ציטוטים המוכחים שגזירת החורבן נגזרה עוד בימי המלך מנשה :

מלכים ב' פרק כג' פסוק כו' (הפרק שלנו) :

" אַךְ לֹא-יָשָׁב יְהוָה, מִחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר-חָרָה אָפוֹ, בַּיהוּדָה--עַל, כָּל-הַכְּעָסִים, אֲשֶׁר הִכְעִיסוּ, מִנְּשָׂה."

מלכים ב' פרק כד' פסוק ג' :

" אַךְ עַל-פִּי יְהוָה, הִיָּתְהָ בַּיהוּדָה, לְהַסִּיר, מֵעַל פְּנֵיו--בְּחַטָּאת מִנְּשָׂה, כָּכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה."

אמון בן מנשה מלך על יהודה

יֵט בֶן-עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, אָמוֹן בְּמִלְכוֹ, וּשְׁתַּיִם שָׁנִים, מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אָמוֹן, מְשַׁלְמֵת בַּת-חֲרוּץ מִן-יִטְבָּה. כִּי וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי יְהוָה, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, מִנְּשָׂה אָבִיו. כִּי וַיִּלְדֶּךָ, בְּכָל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר-הִלַּךְ אָבִיו; וַיַּעֲבֹד, אֶת-הַגִּלְלִים אֲשֶׁר עָבַד אָבִיו, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם. כִּי וַיַּעֲזֹב, אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו; וְלֹא הִלְךְ, בְּדָרֶךְ יְהוָה

רציחת אמון

כגויקִשְׁרוּ עֲבָדֵי-אָמוֹן, עָלָיו; וַיִּמְיתוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ, בְּבֵיתוֹ

המלכת יאשיהו בן אמון למלך על יהודה

כִּד וַיָּדַע, עַם-הָאָרֶץ, אֶת כָּל-הַקְּשָׁרִים, עַל-הַמֶּלֶךְ אָמוֹן; וַיִּמְלִיכוּ עַם-הָאָרֶץ אֶת-יֹאשִׁיָהוּ בֶן-נְחֻמְיָה. כִּי וַיִּתֵּר דָּבָרֵי אָמוֹן, אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא-הֵם פְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה. כִּי וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּקִבְרֹתוֹ, בְּגֹן-עֲזָא; וַיִּמְלֶךְ יֹאשִׁיָהוּ בֶן-נְחֻמְיָה.

פרק כב' המלך יאשיהו

א בן-שְׁמֹנֶה שָׁנָה, יֵאָשֶׁהוּ בְּמַלְכוֹ, וְשָׁלְשִׁים וְאַחַת שָׁנָה, מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אָמוֹ, יְדִידָה בַת-עֲדִיָּה מִבְּצֻקֶת. ב. וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר, בְּעֵינֵי יְהוָה; וַיִּלְךְ, בְּכָל-דָּרֶךְ דָּוִד אָבִיו, וְלֹא-סָר, יָמִין וּשְׂמֹאל.

הסבר:

מפסוקים א'-ב' אנו לומדים את הדברים הבאים:

- המלך יאשיהו עלה למלוכה בגיל 8
- הוא מלך 31 שנים.
- הוא עשה הישר בעיני ה', המצב הרוחני בימי מלוכתו היה טוב.

שליחות שפן הסופר

ג וַיְהִי, בְּשִׁמְנֵה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמָלְךְ, יֵאָשֶׁהוּ; שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת-שָׁפָן בֶּן-אַצְלָיָהוּ בֶן-מִשְׁלֵם, הַסֹּפֵר, בֵּית יְהוָה, לֵאמֹר. ד. עֲלֵה, אֶל-חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וַיְתֵם אֶת-הַכֶּסֶף, הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה--אֲשֶׁר אָסְפוּ שְׁמַרְי הַסֹּפֵר, מֵאֵת הָעָם. ה. וַיִּתְּנָה (וַיִּתְּנוּהוּ), עַל-יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, הַמְּפַקְדִים, בְּבֵית (בֵּית) יְהוָה; וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ, לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה, לְחֹזֵק, בְּדַק הַבַּיִת. ו. לְחַרְשִׁים, וְלַבְּנִים וְלַגְּדָרִים; וְלִקְנוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחְצָב, לְחֹזֵק אֶת-הַבַּיִת. ז. אֲךָ לֹא-יִחַשְׁבּוּ אֹתָם, הַכֶּסֶף הַנֶּתֶן עַל-יָדְךָ: כִּי בְּאֲמוּנָה, הֵם עֹשִׂים.

הסבר:

המלך יאשיהו שולח את שפן הסופר אל חלקיהו הכהן הגדול על מנת לדאוג לשיפוץ בית המקדש, אחרי 52 שנים של הוזנח בית המקדש בימי מנשה ואמון.

שיפוץ בית מקדש ומציאת ספר התורה

ח ויאמר חלקיהו הכהן הגדול, על-שפן הספר, ספר התורה מצאתי, בבית יהוה; ויתן חלקיה את-הספר אל-שפן, ויקראהו. ט ויבא שפן הספר, אל-המלך, וישב את-המלך, דבר; ויאמר, התיכו עבדיך את-הכסף הנמצא בבית, ויתנהו על-יד עשי המלאכה, המפקדים בית יהוה. י ויגד שפן הספר, למלך לאמר, ספר נתן לי, חלקיה הכהן; ויקראהו שפן, לפני המלך

הסבר:

שפן הסופר חוזר למלך יאשיהו ומעדכן אותו :

- הנחייתו לשיפוץ בית המקדש מתבצעת
- בעת שיפוץ בית המקדש נמצא ספר תורה.

תגובת המלך יאשיהו למציאת ספר התורה בבית המקדש

יא ויהי כשמע המלך, את-דברי ספר התורה; ויקרע, את-בגדיו. יב ויצו המלך את-חלקיה הכהן ואת-אחיקם בן-שפן ואת-עכבור בן-מיכיה ואת שפן הספר, ואת עשיה עבד-המלך--לאמר. יג לכו דרשו את-יהוה בעדי ובעד-העם, ובעד כל-יהודה, על-דברי הספר הנמצא, הנה: כי-גדולה חמת יהוה, אשר-היא נצתה בנו, על אשר לא-שמעו אבתינו על-דברי הספר הנה, לעשות ככל-הפיתוב עלינו

הסבר:

- מציאת ספר התורה שהוחבא על ידי הכוהנים בבית המקדש בתקופת המלך מנשה על מנת שלא יפגעו בו, לפי חז"ל ספר התורה היה פתוח בקללות שיבוא על עם ישראל, אם לא ילכו בדרכי ה' (ספר דברים).
- מציאת ספר התורה גרמה לזעזוע והתרגשות.

המלבי"ם:

ספר התורה זהו הספר שכתב משה, הוא לומד זאת מהוספת "ה" הידיעה, זהו ספר מיוחד, הספר המקורי שגנזו אותו בימי המלך מנשה שספר את ספר התורה, ונמצא ספר התורה גלול בפסוקים העוסקים בגלות.

תגובת המלך יאשיהו למציאת ספר התורה:

א. קריעת בגדים, בגלל צער גדול שהוא הבין שבני דורו חוטאים ומהו העונש שעלול לבוא בעקבות חטאים אלו.

ב. שליחת חלקיהו הכהן ושריו אל הנביא – " לכו דרשו את-יהוה בעדי ובעד-העם, ובעד כל-יהודה, על-דברי הספר הנמצא, הנה"

מטרת השליחות אל הנביא הייתה: 1. תפילה בעד העם 2. ברור אם ומתי תבוא הפורענות הכתובה בספר התורה.

נבואת חולדה

יד ויגד חלקיהו הפהו ואחיקם ועכבור ושפן ועשיה, אל-חלדה הנביאה אשת שלם בן-תקוה בן-חרחס שמר הבגדים, והיא ישבת בירושלם, במשנה; וידברו, אליה. טו ותאמר אליהם, כה-אמר יהוה אלהי ישראל: אמרו לאיש, אשר-שלח אתכם אלי. טז כה אמר יהוה, הנני מביא רעה אל-המקום הזה ועל-ישביו--את כל-דברי הספר, אשר קרא מלך יהודה

הסבר:

שליחי המלך יאשיהו הולכים אל הנביאה חולדה, היא מתנבאת ואומרת להם את שיקרה בעתיד.

נבואה רעה:

פסוק יז: "כה אמר יהוה, הנני מביא רעה אל-המקום הזה ועל-ישביו--את כל-דברי הספר, אשר קרא מלך יהודה. יז תחת אשר עזבוני, ויקטרו לאלהים אחרים, למען הכעיסני, בכל מעשה ידיהם; ונצתה חמתי במקום הזה, ולא תכבה"

נבואה זאת נאמרה על ממלכת יהודה, ה' יעניש את העם בצורה חמורה (הגזרה נגזרה ואין אפשרות לשנות אותה), בגלל חטאי העבודה זרה.

נבואה טובה:

פסוק יח: ואל-מלך יהודה, השלח אתכם לדרש את-יהוה, כה תאמרו, אליו: כה-אמר יהוה אלהי ישראל, הדברים אשר שמעת.

נבואה זאת נאמרה על המלך יאשיהו, החורבן וההרס יתמשו רק לאחר שיאשיהו ימות

שאלה :

מדוע זכה המלך יאשיהו לכך שהחורבן יקרה רק לאחר מותו?

תשובה :

**פסוק יט: " יַעֲן רָדָּ-לְבַבְךָ וַתִּפְּנֶעַ מִפְּנֵי יְהוָה, בְּשִׁמְעֶךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל-הַמָּקוֹם
הַזֶּה וְעַל-יֹשְׁבָיו לְהִיּוֹת לְשִׁמָּה וְלִקְלָלָהּ, וַתִּקְרַע אֶת-בְּגָדֶיךָ, וַתִּבְכֶּה לְפָנַי; וְגַם
אָנֹכִי שָׁמַעְתִּי, נְאֻם-יְהוָה"**

המלך יאשיהו זכה לכך שהחורבן יקרה רק לאחר מותו , בגלל שהוא הצטער על המצב הגרוע וחזר בתשובה.

פרק כג'

רפורמות המלך יאשיהו

הקדמה: לאחר מציאת ספר התורה בזמן שיפוץ בית המקדש ונבואת חולדה, מנסה יאשיהו לתקן את המצב ולהחזיר את העם בתשובה.

הרפורמות שעשה המלך יאשיהו

(1) כריתת ברית מחודשת בין עם ישראל לה'

א וישלח, המלך; ויאספו אליו, כל-זקני יהודה וירושלם. ב ויעל המלך בית-יהוה וכל-איש יהודה וכל-ישבי ירושלם אתו, והכהנים והנביאים, וכל-העם, למקטן ועד-גדול; ויקרא באזניהם, את-כל-דברי ספר הברית, הנמצא, בבית יהוה. ג ויעמד המלך על-העמוד ויכרת את-הברית לפני יהוה, ללכת אחר יהוה ולשמור מצותיו ואת-עדותיו ואת-חקתיו בכל-לב ובכל-נפש, להקים את-דברי הברית הזאת, הכתבים על-הספר הזה; ויעמד כל-העם, בברית.

(2) השמדת העבודה זרה מבית המקדש ומכל רחבי הארץ

(א) טיהור בית המקדש מעבודה זרה:

ד ויצו המלך את-חלקיהו הכהן הגדול ואת-כהני המשנה, ואת-שמרי הסף, להוציא מהיכל יהוה, את כל-הכלים העשויים לבעל ולאשרה ולכל צבא השמים; וישרפם מחוץ לירושלם, בשדמות קדרון, ונשא את-עפרם, בית-אל. ה והשבית את-הכמרים, אשר נתנו מלכי יהודה, ויקטר בפמות בערי יהודה, ומסבי ירושלם; ואת-המקטרים לבעל, לשמש ולירח ולמזלות, ולכל, צבא השמים. ו ויצא את-האשרה מבית יהוה מחוץ לירושלם, אל-נחל קדרון, וישרף אתה בנחל קדרון, וידק לעפר; וישלך, את-עפרה, על-קבר, בני העם. ז ויתן את-בתי הקדשים, אשר בבית יהוה: אשר הנשים, ארגות שם בתים--לאשרה.

(ב) הריסת הבמות והבאת הכהנים שעבדו בבמות לירושלים:

ח ויבא את-כל-הכהנים, מערי יהודה, ויטמא את-הבמות אשר קטרו-שמה הכהנים, מגבע עד-באר שבע; ונתן את-במות השערים, אשר-פתח שער יהושע שר-העיר, אשר-על-שמאול איש, בשער העיר. ט אף, לא יעלו כהני הבמות, אל-מזבח יהוה, בירושלם: כי אם-אכלו מצות, בתוך אחיהם

ג) הריסת העבודה זרה בירושלים וסביבתה:

י, אֲשֶׁר נִתְּנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לְשֹׁמֵשׂ מִבְּאֵי בַיִת-יְהוָה, אֶל-לִשְׁפַת נֹתָן-מֶלֶךְ הַסְּרִיס, אֲשֶׁר בְּפָרוּרִים; וְאֶת-מַרְכָּבוֹת הַשֹּׁמֵשׂ, שָׂרָף בְּאֵשׁ. יב וְאֶת-הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר וְטָמְא אֶת-הַתֵּלָפֶת, אֲשֶׁר בְּגִי בְנֵי- (בֶן-) הַנֶּסֶם: לְבַלְתִּי, לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ וְאֶת-בָּתוֹ בְּאֵשׁ--לְמֶלֶךְ. יא וַיִּשְׁבֹּת אֶת-הַסּוֹסִיסִים עַל-הַגֶּג עֲלִית אַחַז אֲשֶׁר-עָשׂוּ מַלְכֵי יְהוּדָה, וְאֶת-הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר-עָשָׂה מְנַשֶּׁה בְּשֵׁתֵי חֲצֹרוֹת בַּיִת-יְהוָה--נִתַּךְ הַמֶּלֶךְ; וַיֵּרַךְ מִשָּׁם, וְהִשְׁלִיךְ אֶת-עַפְרָם אֶל-נַחַל קִדְרוֹן. יג וְאֶת-הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם, אֲשֶׁר מִימִין לַהַר-הַמְּשָׁחִית, אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל לְעִשְׂתָּרֶת שֶׁקֶץ צִידֹנִים וְלִכְמוֹשׁ שֶׁקֶץ מוֹאָב, וְלַמֶּלֶכֶם תוֹעֵבֶת בְּנֵי-עַמּוֹן--טָמְא, הַמֶּלֶךְ. יד וְשִׁבַר, אֶת-הַמִּצְבּוֹת, וַיִּכְרַת, אֶת-הָאֲשֵׁרִים; וַיִּמְלֵא אֶת-מְקוֹמָם, עֲצָמוֹת אָדָם

ד) הריסת העבודה זרה בבית – אל ומערי השומרון:

טו וגם את-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבַיִת-אֵל, הַבָּמָה אֲשֶׁר עָשָׂה יִרְבְּעָם בֶּן-נְבֹט אֲשֶׁר הַחִטִּיא אֶת-יִשְׂרָאֵל--גַּם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא וְאֶת-הַבָּמָה, נָתַךְ; וַיִּשְׂרֹף אֶת-הַבָּמָה הַדָּק לְעֶפֶר, וְשָׂרָף אֶשְׁרָה. טז וַיִּפֹּן יֹאשִׁיָהוּ, וַיִּרְא אֶת-הַקְּבָרִים אֲשֶׁר-שָׁם בְּהָר, וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת-הָעֲצָמוֹת מִן-הַקְּבָרִים, וַיִּשְׂרֹף עַל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּטְמְאֵהוּ--כַּדָּבָר יְהוָה, אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר קָרָא, אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יז וַיֹּאמֶר--מָה הַצִּיּוֹן הַלֵּז, אֲשֶׁר אָנִי רֹאֶה; וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר, הַקְּבָרִים אֵינֶם הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-בָּא מִיְהוּדָה, וַיִּקְרָא אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, עַל הַמִּזְבֵּחַ בַּיִת-אֵל. יח וַיֹּאמֶר הַנִּיחֻ לּוֹ, אִישׁ אֶל-יָנֵעַ עֲצָמוֹתָיו; וַיִּמְלֹטוּ, עֲצָמוֹתָיו--אֶת עֲצָמוֹת הַנְּבִיא, אֲשֶׁר-בָּא מִשְׁמֶרֶן. יט וגם את-כָּל-בְּתֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן, אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס--הַסִּיר, יֹאשִׁיָהוּ; וַיַּעַשׂ לָהֶם--כָּכָל-הַמַּעֲשִׂים, אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבַיִת-אֵל. כ וַיִּזְבַּח אֶת-כָּל-כַּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר-שָׁם, עַל-הַמִּזְבְּחוֹת, וַיִּשְׂרֹף אֶת-עֲצָמוֹת אָדָם, עֲלֵיהֶם; וַיִּשָּׁב, יְרוּשָׁלַם.

הערה:

א) הריסת העבודה זרה באזור השומרון מתבצעת בשטח שהיה שייך בעבר לממלכת שומרון שהוגלתה, המלך יאשיהו לוקח אחריות ועורך תיקונים רוחניים גם באזור זה, חז"ל אומרים שלאחר חורבן ממלכת ישראל חזרו והתיישבו יהודים באזור זה.

ב) פסוקים טו'-כ' מתארים את התגשמות הנבואה שנאמרה למלך ירובעם בן נבט מלך ממלכת ישראל בספר מלכים א' פרק יג':

א וְהָיָה אִישׁ אֱלֹהִים, בָּא מִיְהוּדָה בְּדָבַר יְהוָה--אֶל-בֵּית-אֵל; וַיִּרְבְּעֵם עַמֵּד עַל-הַמִּזְבֵּחַ, לְהִקְטִיר. ב וַיִּקְרָא עַל-הַמִּזְבֵּחַ, בְּדָבַר יְהוָה, וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ, כֹּה אָמַר יְהוָה: הֲנֵה-בֵן נוֹלָד לְבֵית-דָּוִד, יֵאשְׁיֵהוּ שְׁמוֹ, וְזָבַח עֲלֶיךָ אֶת-כֹּהֲנֵי הַבְּמֹת הַמִּקְטָרִים עֲלֶיךָ, וְעֲצָמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עֲלֶיךָ. ג וְנָתַן בְּיוֹם הַהוּא מוֹפֵת, לְאֹמֵר, זֶה הַמוֹפֵת, אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה: הֲנֵה הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָע, וְנִשְׁפָּד הַדָּשָׁן אֲשֶׁר-עָלָיו.

הסבר הנבואה:

- הריסת המזבח שבנה ירבעם בבית-אל.
- שריפת העצמות של עובדי העבודה זרה.
- הריגת כוהני העבודה זרה ושריפתם.

סיכום ביניים

בפסוקים א'-כ' מתוארת הברית המחודשת שכרת יאשיהו בין עם ישראל לבין ה', ופעולות שעשה המלך יאשיהו לטיהור בית המקדש, ירושלים וסביבתה מהעבודה הזרה:

א) טיהור בית המקדש מעבודה זרה.

ב) הריסת הבמות מסביב לירושלים והבאת הכוהנים שעבדו בהם לירושלים.

ג) הריסת העבודה זרה שהייתה בירושלים וסביבתה.

ד) הריסת הבמות בבית-אל ומערי השומרון.

עריכת פסח- הקרבת קורבן הפסח

כא ויצו המלך, את-כל-העם לאמר, עשו פסח, ליהוה אלהיכם--כפתוב, על ספר הברית הזה. כב כי לא נעשה, כפסח הזה, מימי השפטים, אשר שפטו את-ישראל; וכל, ימי מלכי ישראל--ומלכי יהודה. כג כי, אם-בשמנה עשרה שנה, למלך, יאשיהו: נעשה הפסח הזה, ליהוה--בירושלם.

הערה:

קורבן הפסח מבטא את הקשר והברית בין עם ישראל לה', שהציל אותנו והבדיל אותנו ממצרים, קשר זה מנסה המלך יאשיהו לחדש ולחזק.

סיכום החזרה בתשובה שערך המלך יאשיהו

כד וגם את-האבות ואת-הידענים ואת-התרפים ואת-הגללים ואת כל-השקצים, אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם--בער, יאשיהו: למען הקים את-דברי התורה, הכתבים על-הספר, אשר מצא חלקיהו הכהן, בית יהוה. כה וכמהו לא-היה לפניו מלך, אשר-שב אל-יהוה בכל-לבבו ובכל-נפשו ובכל-מאדו--ככל, תורת משה; ואחריו, לא-קם כמהו.

שאלה:

במה הועילו פעולות התיקון הרוחני שעשה יאשיהו ובמה הן לא הועילו?

תשובה:

פעולות התיקון שעשה המלך יאשיהו הועילו בכך שהם דחו את חורבן ירושלים, שלא יהיו בתקופת המלך יאשיהו, אך הם לא הועילו ולא הצליחו לבטל אותו.

כו אך לא-שב יהוה, מחרון אפו הגדול, אשר-חרה אפו, ביהודה--על, כל-הכפעים, אשר הכעיסו, מנשה. כז ויאמר יהוה, גם את-יהודה אסיר מעל פני, כאשר הסרתי, את-ישראל; ומאסתי את-העיר הזאת אשר-בחרתי, את-ירושלם, ואת-הבית, אשר אמרתי יהיה שמי שם

הערה: בפסוק כו' מוזכרת העובדה שחורבן ממלכת יהודה הוחלט ונקבע בימי המלך מנשה ובעקבות חטאיו הרבים.

מותו של המלך יאשיהו

הקדמה:

באזור ארץ ישראל מתחילה חוסר יציבות לאור עליית ממלכת בבל, מתחילות מלחמות בין בבל (שמתחזקת) לבין ממלכת אשור (ששלטת בארץ ישראל), ממלכת אשור הזעיקו את מצרים שיבאו לעזור להם במלחמה נגד בבל בקרב כרכמיש, מלך מצרים בדרכו לעזור לאשורים עבר בארץ ישראל, המלך יאשיהו יצא מולו למלחמה (המלחמה לא התקיימה, מאחר והחץ הראשון שנורה הרג את המלך יאשיהו).

מצרים ואשור מפסדים במלחמה נגד בבל, מלך מצרים חוזר לארצו מובס, בדרך הוא עובר בארץ ישראל הוא מוריד את יואחז ממלכתו על ממלכת יהודה וממליך במקומו את אליקים (ומשנה את שמו ליהויקים כהוכחה לכך שהוא השולט עליו).

כח וַיֵּתֶר דְּבָרֵי יְאֹשִׁיָּהוּ, וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא-הֵם כְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--
לְמַלְכֵי יְהוּדָה. כֹּט בְּיָמָיו עָלָה פְּרֵעָה נֹכַח מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, עַל-מֶלֶךְ אֲשׁוּר--עַל-נְהַר-פְּרָת;
וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יְאֹשִׁיָּהוּ, לְקַרְאֹתוֹ, וַיְמִיתֵהוּ בְּמַגְדוֹ, כְּרָאֲתוֹ אֹתוֹ. ל וַיִּרְכָּבְהוּ עֲבָדָיו מֵת,
מִמַּגְדוֹ, וַיִּבְאֵהוּ יְרוּשָׁלַם, וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּקִבְרֹתָיו; וַיִּקַּח עִם-הָאָרֶץ, אֶת-יְהוֹאָחָז בֶּן-יְאֹשִׁיָּהוּ,
וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיְמַלִּיכוּ אֹתוֹ, תַּחַת אֲבִיו.

הסבר:

מפס' כח'-לי' אנו לומדים את הדברים הבאים:

א. פרעה נכה מלך מצרים יוצא לעזרת מלך אשור למלחמה נגד בבל.

ב. המלך יאשיהו שמנסה למנוע את מעבר מלך מצרים בארצו, מת במלחמה.

ג. עם הארץ ממלכים את יואחז בנו של יאשיהו למלך על יהודה.

יהואחז מולך על יהודה

לא בן-עשרים ושלש שנה, יהואחז במלכו, ושלשה חדשים, מלך בירושלם; ושם אמו, חמוטל בת-ירמיהו מלבנה. לב ויעש הרע, בעיני יהוה, ככל אשר-עשו, אבתיו. לג ויאסרהו פרעה נכה ברבלה בארץ חמת, במלך (ממלך) בירושלם; ויתן-ענש, על-הארץ, מאה כפר-כסף, וכפר זהב. לד וימלך פרעה נכה את-אליקים בן-יאשיהו, תחת יאשיהו אביו, ויסב את-שמו, יהויקים; ואת-יהואחז לקח, ויבא מצרים וימת שם.

הסבר : מפסי לאי- לדי' אנו לומדים :

א. יהואחז מלך שלושה חודשים.

ב. יהואחז עשה הרע בעיני ה'.

ג. פרעה נכה אוסר את יואחז ומעמיד במקומו את אליקים למלך על יהודה.

ד. פרעה נכה משנה את שמו של אליקים ליהויקים וממלכת יהודה משעובדים למצרים.

יהויקים (אליקים) מולך על יהודה תחת חסות מצרים

לה והכסף והזהב, נתן יהויקים לפרעה--אך העריך את-הארץ, לתת את-הכסף על-פי פרעה: איש כערפו, נגש את-הכסף ואת-הזהב את-עם הארץ, לתת, לפרעה נכה. { ס } לו בן-עשרים וחמש שנה, יהויקים במלכו, ואחת עשרה שנה, מלך בירושלם; ושם אמו, זבדה (זבדה) בת-פדיה מן-רומה. לז ויעש הרע, בעיני יהוה, ככל אשר-עשו, אבתיו.

הסבר : מפסי להי-לזי' אנו לומדים :

א. יהויקים מעלה מס למצרים. (את הכסף הוא לוקח מהעם)

ב. יהויקים היה בן 25 שעלה למלוכה.

ג. יהויקים מלך 11 שנים.

ד. יהויקים עשה הרע בעיני ה'.

פרק כד'

יהויקים מולך ביהודה – תחת חסות בבל

א בָּיָמָיו עָלָה, נִבְכַדְנָאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל; וַיְהִי-לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וַיָּשָׁב וַיִּמְרֹד-
בוּ. ב. וַיִּשְׁלַח יְהוָה בּוֹ אֶת-גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת-גְּדוּדֵי אַרְם וְאֶת גְּדוּדֵי מוֹאָב, וְאֶת גְּדוּדֵי בְנֵי-
עַמּוֹן, וַיִּשְׁלַחֵם בִּיהוּדָה, לְהֶאֱבִידוּ: כָּדָבַר יְהוָה--אֲשֶׁר דִּבֶּר, בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. ג. אַךְ עַל-
פִּי יְהוָה, הִיָּתְהָ בִּיהוּדָה, לְהִסִּיר, מֵעַל פְּנֵיו--בְּחִטָּאת מְנוּשָׁה, כָּלֵל אֲשֶׁר עָשָׂה. ד. וְגַם דָּם-
הַנְּקִי אֲשֶׁר שָׁפַךְ, וַיִּמְלֵא אֶת-יְרוּשָׁלַם דָּם נְקִי; וְלֹא-אָבָה יְהוָה, לְסַלַּח. ה. וַיִּתֵּר דְּבָרֵי
יְהוֹיָקִים, וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא-הֵם כְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה.

הסבר:

המצב המדיני הגרוע בימי יהויקים:

- בבל מתחזקת באזור ארץ ישראל, יהויקים נאלץ להשתעבד לבבל.
- לאחר מכן גם עמים נוספים באזור התנכלו לממלכת יהודה (כשדים, ארם, מואב, עמון)

הערה:

בפסוקים ג'-ד' מוזכרים חטאי המלך מנשה שהרג חפים מפשע כסיבה לחורבן, אנו יודעים שגם המלך יהויקים הרג חפים מפשע, שמסופר בספר ירמיה פרק כו' שהמלך יהויקים ציווה להרוג את הנביא אוריהו בן שמעיהו שניבא נבואת חורבן על ירושלים.

כ וְגַם-אִישׁ, הָיָה מִתְנַבֵּא בְשֵׁם יְהוָה, אֹרְיָהוּ בֶן-שְׁמַעְיָהוּ, מִקְרִית הַיְעָרִים; וַיִּנְבֵּא עַל-
הָעִיר הַזֹּאת, וְעַל-הָאָרֶץ הַזֹּאת, כָּלֵל, דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ. כ. כַּאֲשֶׁר שָׁמַע הַמֶּלֶךְ-יְהוֹיָקִים וְכָל-גְּבוּרָיו
וְכָל-הַשָּׂרִים, אֶת-דְּבָרָיו, וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּלֶךְ, הַמִּיתוּ; וַיִּשְׁמַע אֹרְיָהוּ וַיִּרָא, וַיִּבְרַח וַיָּבֵא
מִצְרַיִם. כ. כַּבּוּיִשְׁלַח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים, אֲנָשִׁים--מִצְרַיִם: אֶת אֶלְנָתָן בֶּן-עֲכָבוֹר וְאֲנָשִׁים אֲתוֹ,
אֶל-מִצְרַיִם. כ. כַּג וַיּוֹצִיאוּ אֶת-אֹרְיָהוּ מִמִּצְרַיִם, וַיָּבֵאוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים, וַיִּפְהוּ, בְּחֶרֶב;
וַיִּשְׁלַךְ, אֶת-נַבְלָתוֹ, אֶל-קִבְרֵי, בְּנֵי הָעָם.

הערה:

- הסיבה הרוחנית למצב המדיני הגרוע בימי יהויקים, הייתה חטאי יהויקים שהמשיך את חטאי מנשה.

וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים, עִם-אֲבֹתָיו; וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ, תַּחֲתָיו. ז' וְלֹא-הָסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם, לְצֵאת מֵאֶרֶץ: כִּי-לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל, מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד-נְהַר-פָּרָת, כָּל אֲשֶׁר הָיְתָה, לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם.

פס' ז', תיאור המצב המדיני :

בשנה הרביעית ליהויקים הוכה חיל פרעה בידי נבוכדנאצר בכרכמיש שעל נהר פרת ולמעשה כל איזורי החסות של מצרים נפלו לידי מלך בבל. כוחה של ממלכת בבל עולה ומחליש את מצרים.

מלכות יהויכין

ח בן-שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, יְהוֹיָכִין בְּמַלְכוֹ, וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אִמּוֹ, נְחֻשְׁתָּא בַת-אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלַם. ט וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי יְהוָה, כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, אָבִיו

הסבר:

- יהויכין עלה למלוכה בגיל 18.
- יהויכין מלך שלושה חודשים.
- יהויכין עשה הרע בעיני ה'.

גלות החרש והמסגר

י בעת ההיא--עלה (עלו) עבדי נבכדנאצר מלך-בבל, ירושלים; ותבא העיר, במצור. יא ויבא נבכדנאצר מלך-בבל, על-העיר; ועבדיו, צרים עליה. יב ויצא יהויכין מלך-יהודה, על-מלך בבל, הוא ואמו, ועבדיו ושָׂרְיוֹ וסָרִיסָיו; ויקח אתו מלך בבל, בשנת שמנה למלכו. יג ויצא משם, את-כל-אוצרות בית יהוה, ואוצרות, בית המלך; ויקצץ את-כל-פלי הזֶהָב, אשר עשה שלמה מלך-ישראל בהיכל יהוה, כאשר, דבר יהוה. יד והגלה את-כל-ירושלים ואת-כל-השָׂרִים ואת כל-גבורי החיל, עשרה (עשרת) אלפים גולה, וכל-החרש, והמסגר: לא נשאר, זולת דלת עם-הארץ. טו ויגל את-יהויכין, בבבל; ואת-אם המלך ואת-נשי המלך ואת-סָרִיסָיו, ואת אולי (אילי) הארץ, הוליד גולה מירושלים, בבבל. טז ואת כל-אנשי החיל שבעת אלפים, והחרש והמסגר אָלֶף--הַפֶּל, גבורים עשי מלחמה; ויביאם מלך-בבל גולה, בבבל

הסבר:

- נבוכדנאצר מלך בבל עושה מצור על ירושלים.
- יהויכין המלך נכנע ונלקח למאסר בבל.
- נבוכדנאצר משתלט על בית המקדש ולוקח את כלי המקדש ואוצרותיו לבבל.
- הגליית החרש והמסגר ואליטת העם לבבל.

שני פירושים לגלות החרש והמסגר:

דעת מקרא: מלך בבל הגלה את מי שיכול לצור כלי מלחמה נגדו והם היו החרשים והמסגרים כמו שראינו בספר שמואל א' פרק יג'

" וְחָרַשׁ לֹא יִמָּצָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אָמַר אֶמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעִבְרִים חֶרֶב או חֲנִית"

הפלישתים שולטים בישראל ואוסרים על העברים לעסוק בכל הקשור בנחושת וברזל.

רש"י: חז"ל מגדירים את החרש והמסגר כתלמידי החכמים המובהקים של הדור (מסכת גיטין דף פח' " חכמים גדולים בתורה, שכש אחד פותח הכל שותקין, כמו שכתוב (ישעיהו מא א): החרישו אלי איים, מסגר, הכל יושבין לפניו ולמדין הימנו, כמו שנאמר (שם כב): ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח")

תיאור המצב :

תושבי ממלכת יהודה מפוצלים , האליטה של העם מוגלת לבבל ודלת העם נשארת בירושלים.

המצב גורם לשאלות אמונה רבות:

- האם המצב זמני וגולי בבל יחזרו לארץ?
- האם זה החורבן עליו דברו הנביאים או שיבוא חורבן נוסף על כל הממלכה?
- האם דלת הארץ לא גלתה זאת הוכחה שה' רואה בהם כממשיכי עם ישראל בארץ בעוד אליטת הארץ נענשה?

צדקיהו מולך על יהודה – תחת חסות בבל

יז וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-מִתְנִיָּה דָדוּ, תַּחְתָּיו; וַיִּסַּב אֶת-שְׁמוֹ, צְדָקְיָהוּ. יח בֶּן-עֲשָׂרִים וְאַחַת שָׁנָה, צְדָקְיָהוּ בְּמִלְכוֹ, וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אִמּוֹ, חַמִּיטַל (חַמוּטַל) בַּת-יִרְמְיָהוּ מְלִבְנָה. יט וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי יְהוָה, כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, יְהוֹיָקִים. כ כִּי עַל-אֶף יְהוָה, הִיטָה בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה, עַד-הַשְּׁלֹכוֹ אֹתָם, מֵעַל פְּנֵיו; וַיִּמְרֹד צְדָקְיָהוּ, בְּמֶלֶךְ בָּבֶל.

הסבר: מפס' יח'-כ' אנו לומדים:

- א. מלך בבל ממליך את מתניה למך על יהודה ומשנה את שמו לצדקיהו.
- ב. צדקיהו מלך 11 שנים.
- ב. צדקיהו בדומה ליהויקים עושה הרע בעיני ה'.
- ג. ה' יעניש את ממלכת יהודה בגלות (גלות יהוכין היא לא סוף החורבן).
- ד. צדקיהו מורד בבל

שאלה:

מי הוגלו ביחד עם יהויכין לבבל?

תשובה:

תושבי יהודה התפצלו, ההנהגה הצבאית והרוחנית יצאה לגלות ופשוטי העם נשארו בירושלים.

כ פי על-אף יהוה, היתה בירושלם וביהודה, עד-השלכו אתם, מעל פניו; וימרד צדקיהו, במלך בבל

הסבר:

רד"ק: המרד עליו מסופר בתחילת פסי' כי שעשה צדקיהו כנגד מלך בבל היה בגלל החלטת ה' שיהיה חורבן, ה' יתברך שם בלבו שימרוד במלך בבל, כדי שימצא מלך בבל טענה (סיבה) להחריב הכל.

פרק כה'

המצור על ירושלים - עשרה בטבת

א ויהי בשנת התשיעית למלכו, בחדש העשירי בעשור לחדש, בא נבכדנאצר מלך-בבל הוא וכל-חילו על-ירושלם, ויחן עליה; ויבנו עליה דיק, סביב. ב ותבא העיר, במצור, עד עשתי עשרה שנה, למלך צדקיהו. ג בתשעה לחדש, ויחזק הרעב בעיר; ולא-היה לחם, לעם הארץ

הערה:

הגורם המדיני למצור על ירושלים היה המרד של צדקיהו בבל.

הגורם הרוחני למצור על ירושלים היו חטאי המלכים בסוף ימי בית המקדש הראשון מימי המלך מנשה עד המלך צדקיהו (למעט המלך יאשיהו)

בריחת ותפיסת המלך צדקיהו

ד ותבקע העיר, וכל-אנשי המלחמה הלילה דרך שער בין החמתים אשר על-גן המלך, וכשדים על-העיר, סביב; וילך, דרך הערבה. ה וירדפו חיל-כשדים אחר המלך, וישגו אתו בערבות ירחו; וכל-חילו-נפצו, מעליו.

הסבר:

בזמן שהמצור על ירושלים התחזק, המלך צדקיהו וחייליו ברחו מירושלים דרך שער בין החמתיים, בשביל שהבבלים לא יהרגו אותם.

ו ויתפשו, את-המלך, ויעלו אתו אל-מלך בבל, רבלתה; וידברו אתו, משפט. ז ואת-בני, צדקיהו, שחטו, לעיניו; ואת-עיני צדקיהו, עור, ויאסרוהו בנחשתים, ויבאהו בבל.

הסבר:

הבבלים גילו שצדקיהו ברח, הם רדפו אחריו, תפשו אותו והביאו אותו למלך בבל.

מלך בבל שפט את צדקיהו שמרד בו, את בניו הרגו בפניו של צדקיהו, עקרו את עיניו ושלחו אותו למאסר.

ז' באב – חורבן בית המקדש ?

ח וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי, בְּשַׁבָּעָה לַחֲדָשׁ--הִיא שְׁנַת תְּשַׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמֶלֶךְ נְבֻזַרְאֲדָר
 מֶלֶךְ-בָּבֶל: בָּא נְבוּזַרְאֲדָר רַב-טַבָּחִים, עֶבֶד מֶלֶךְ-בָּבֶל--יְרוּשָׁלַם. ט וַיִּשְׂרֹף אֶת-בַּיִת-
 יְהוָה, וְאֶת-בַּיִת הַמֶּלֶךְ; וְאֶת כָּל-בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת-כָּל-בַּיִת גָּדוֹל, שָׂרָף בְּאֵשׁ. י וְאֶת-
 חוֹמֹת יְרוּשָׁלַם, סָבִיב--נָתְצוּ כָּל-חֵיל כְּשָׂדִים, אֲשֶׁר רַב-טַבָּחִים. יא וְאֵת יֵתֵר הָעָם
 הַנִּשְׁאָרִים בְּעִיר, וְאֶת-הַנְּפִלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל-הַמֶּלֶךְ בָּבֶל, וְאֵת, יֵתֵר הַהֶמְוֶן--הַגָּלָה,
 נְבוּזַרְאֲדָר רַב-טַבָּחִים. יב וּמִדַּלַת הָאָרֶץ, הִשְׁאִיר רַב-טַבָּחִים, לְכַרְמִים, וּלְיַגְבִּים
 יג וְאֶת-עַמּוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בַּיִת-יְהוָה, וְאֶת-הַמְּכֹנֹת וְאֶת-גַּם הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר בְּבַיִת-
 יְהוָה--שִׁבְרוּ כְּשָׂדִים; וַיִּשְׂאוּ אֶת-נְחֹשֶׁתָם, בְּבִלָּה. יד וְאֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַנִּיעִים וְאֶת-
 הַמְּזֻמְרוֹת וְאֶת-הַכַּפּוֹת, וְאֶת כָּל-כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ-בָם--לְקַחוּ. טו וְאֶת-
 הַמַּחְתּוֹת, וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת, אֲשֶׁר זָהָב זָהָב, וְאֲשֶׁר-כָּסֹף כָּסֹף--לְקַח, רַב-
 טַבָּחִים. טז הָעַמּוּדִים שְׁנַיִם, הֵימָּה הָאֶחָד וְהַמְּכֹנֹת, אֲשֶׁר-עָשָׂה שְׁלֹמֹה, לְבַיִת יְהוָה--
 לֹא-הָיָה מִשְׁקָל, לְנְחֹשֶׁת כָּל-הַכְּלִים הָאֵלֶּה. יז שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד
 הָאֶחָד, וְכִתְרֹת עָלָיו נְחֹשֶׁת וְקוֹמַת הַכִּתְרֹת שְׁלֹשׁ אַמָּה (אַמּוֹת), וְשִׁבְכָה וְרַמְנִים עַל-
 הַכִּתְרֹת סָבִיב, הַכֹּל נְחֹשֶׁת; וְכֹאֵלֶּה לְעַמּוּד הַשְּׁנַיִם, עַל-הַשִּׁבְכָה

הסבר: לאחר כיבוש ירושלים הבבלים :

- שרפו את בית המקדש.
- שרפו את בית המלך,
- שרפו את בתי ירושלים,
- החריבו את חומות העיר,
- הגלו את רוב תושבי העיר,
- לקחו את כלי המקדש כשלל.

שאלה:

מתי נחרב בית המקדש?

תשובה:

באשר ליום המדויק של החורבן קיימת אי-בהירות;

בתנ"ך מוזכרים תאריכים מעט שונים לגבי חורבן בית המקדש הראשון:

ספר מלכים ב' (כה, ח) - חרב הבית בז' באב,

ספר ירמיהו (נב, יב) - נחרב הבית ב"י באב.

חז"ל יישבו סתירה זו בתלמוד הבבלי:

ותניא: אי אפשר לומר בשבעה, שהרי כבר נאמר בעשור; ואי אפשר לומר בעשור, שהרי כבר נאמר בשבעה; הא כיצד? בשבעה נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני. ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו שנאמר: 'אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב'.

הריגת חשובי הכהנים והשרים

וגלות בבל

יח וַיִּקַּח רַב-טַבָּחִים, אֶת-שָׂרֵיהֶּם כֹּהֵן הָרֹאשׁ, וְאֶת-צַפְנִיָּהוּ, כֹּהֵן מִשְׁנֶה; וְאֶת-שְׁלֹשֶׁת, שְׂמָרֵי הַסֵּף. יט וּמִן-הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר-הוּא פְּקִיד עַל-אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה, וְחַמְשָׁה אֲנָשִׁים מֵרָאִי פְּנֵי-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּעִיר, וְאֶת הַסֵּפֶר שֶׁר הַצָּבָא, הַמְצַבֵּא אֶת-עַם הָאָרֶץ; וְשָׁשִׁים אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ, הַנִּמְצָאִים בְּעִיר. כ וַיִּקַּח אֹתָם, נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים; וַיִּלְךְ אֹתָם עַל-מֶלֶךְ בָּבֶל, רַבְּלֶתָהּ. כא וַיֵּד אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְמִיתֵם בְּרַבְּלָהּ, בְּאָרֶץ חֲמַת; וַיִּגַּל יְהוּדָה, מֵעַל אֲדָמָתוֹ

מינוי גדליה בן אחיקם למנהיג

כב והעם, הנשאַר באַרץ יהודה, אֲשֶׁר הִשְׁאִיר, נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל-- וַיִּפְקֹד
עֲלֵיהֶם, אֶת-גְּדַלְיָהוּ בֶן-אֲחִיקֶם בֶּן-שָׁפָן. כִּג וַיִּשְׁמְעוּ כָל-שָׂרֵי הַחֲיָלִים הַמָּה
וְהָאֲנָשִׁים, כִּי-הִפְקִיד מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-גְּדַלְיָהוּ, וַיָּבֵאוּ אֵל-גְּדַלְיָהוּ, הַמְצָפָה ;

הסבר:

- בארץ ישראל נשארו דלת הארץ (אנשים פשוטים), על מנת שיעבדו את השטחים החקלאיים בארץ (פס' יב' ומדלת הארץ, השאיר רב-טבחים, לכרמים, וליגבים).
- מלך בבל מינה את גדליה בן אחיקם למנהיג.

רצח גדליה בן אחיקם (צום גדליה)

וַיִּשְׁמַע אֶל בֶּן-נְתַנְיָה וַיּוֹחֲנוּ בֶן-קֶרַח וַיִּשְׂרִיָּה בֶן-תַּנְחֻמֶת הַנְּטַפְתִּי, וַיֵּאָזְנֶהוּ בֶן-
הַמַּעֲכָתִי-- הַמָּה, וְאֲנָשִׁיהֶם. כַּד וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ, וַלְאֲנָשֵׁיהֶם, וַיֹּאמֶר לָהֶם,
אֶל-תִּירְאוּ מֵעַבְדֵי הַכַּשְׂדִּים: שָׁבוּ בְּאֶרֶץ, וְעַבְדוּ אֶת-מֶלֶךְ בָּבֶל-- וַיֵּטֵב לָכֶם.
כִּה וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בָּא יִשְׁמַע אֶל בֶּן-נְתַנְיָה בֶן-אֶלִישָׁמַע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה
וַעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ, וַיָּבֹאוּ אֶת-גְּדַלְיָהוּ, וַיִּמָּת; וְאֶת-הַיְהוּדִים, וְאֶת-הַכַּשְׂדִּים,
אֲשֶׁר-הָיוּ אִתּוֹ, בַּמְּצָפָה. כִּו וַיִּקְמוּ כָל-הָעָם מִקָּטָן וְעַד-גָּדוֹל, וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים,
וַיָּבֵאוּ, מִצָּרִים: כִּי יָרְאוּ, מִפְּנֵי כַּשְׂדִּים.

הסבר:

- ישמעאל בן נתניה, רצה להיות המנהיג, ולכן הרג את גדליה בן אחיקם,
- העם בורח למצרים מתוך חשש שמלך בבל יעניש אותם בגלל רצח גדליה

יהויכין משוחרר מהכלא ומקבל כבוד ממלך בבל

כז ויהי בשלשים ושבע שנה, לגלות יהויכין מלך-יהודה, בשנים עשר חדש, בעשרים ושבעה לחדש; נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו, את-ראש יהויכין מלך-יהודה--מבית פלא. כח וידבר אתו, טבות; ויתן, את-פסאו, מעל פסא המלכים אשר אתו, בבבל. כט ושנא, את בגדי כלאו; ואכל לחם תמיד לפניו, כל-ימי חייו. ל וארחתו, ארחת תמיד נתנה-לו מאת המלך--דבר-יום ביומו: כל, ימי חייו.

הסבר:

ספר מלכים מסתיים בחזרת תקווה לעם ישראל, יהויכין שהוגלה (שהיה מלך יהודה שהוגלה לבבל – גלות יהויכין), משוחרר מהכלא וקבל אישור ממלך בבל והפך להיות יועץ נכבד למלך.

סיכום:

סיכום האירועים לפי תאריכים:

- 622 לפנה"ס: הרפורמה של יאשיהו.
- 609 לפנה"ס: מותו של יאשיהו בקרב מגידו.
- 597 לפנה"ס: גלות יהויכין – החרש והמסגר.
- 586 לפנה"ס: חורבן ירושלים והגלות לבבל.

סיכום הגליות ממלכי יהודה:

הוגלה למצרים על ידי פרעה נכה מלך מצרים	יהואחז
הוגלה לבבל על ידי נבכדנאצר מלך בבל	יהויכין והנהגת העם (החרש והמסגר)
הוגלה לבבל על ידי נבכדנאצר מלך בבל	צדקיהו – גלות בל

הערה:

בתקופה זו פעל בממלכת יהודה הנביא ירמיהו, ובגלות יהויכין החל להתנבא הנביא יחזקאל שהיה בין הגולים.